

Mapes de poblament de Catalunya , 1860

La font bàsica d'informació és el *Nomenclátor que comprende las poblaciones, grupos, edificios, viviendas, albergues, etc., de las cuarenta y nueve provincias de España*, elaborat l'any **1860** i publicat per "Junta general de Estadística". Es tracta d'una obra de més de 4.500 pàgines, editada en cinc volums, que conté la relació de noms de lloc més extensa mai publicada referida al conjunt de l'Estat. Pel que fa a Catalunya, aquesta estadística recull més de 27.000 noms de lloc.

La vàlua d'aquest colossal recull d'entitats de població ha estat destacada, entre d'altres, per Pau Vila:

"el Nomenclátor del 1860... té la particularitat remarcable d'incloure totes les entitats de poblament des de la dels agrupaments de qualsevol nombre de cases fins a les cases aïllades, nom per nom. Hom hi troba, doncs, destacades amb tota individualitat les masies i altres habitacles camperols isolats."

Aquesta magne recull estadístic té un evident interès històric, geogràfic i lingüístic. Tanmateix, es tracta d'una obra pràcticament introbable o de molt difícil consulta. La Societat Catalana de Geografia ha compilant en un CD el miler de pàgines que fan referència, no només a Catalunya, sinó també a les altres terres hispàniques amb llengua (i toponímia) catalana. El CD (que ha estat maquetat pel Servei de Reproducció d'Imatge de la UdL) s'inclou en un llibre editat per l'SCG (Institut d'Estudis Catalans) el 2014. El llibre conté un ampli estudi introductori, obra de Jesús Burgueño, coordinador d'aquesta recerca

Si bé la font estadística és desigual (no tots els municipis aporten una informació de la mateixa fiabilitat) i també ha calgut una àrdua tasca de depuració de les dades, en conjunt és un document força exacte que il·lustra molt bé la diversitat de les formes del poblament tradicional a Catalunya.

Efectivament, els mapes evidencien l'existència de diverses Catalunyes: la del poblament dispers (masies), la formada per molts petits nuclis, la dels pobles grans solitaris, les ciutats i viles que presideixen un entorn masiaire... Les terres de Ponent, en contra del que s'acostuma a afirmar, participen de tots aquests tipus i presenten també una gran diversitat interna.

Com és prou conegut, a grans trets el territori català presenta dos patrons de poblament molt contrastats: a la Catalunya Vella domina el poblament dispers esquitxat d'alguns pobles i ciutats, en tant que la Catalunya Nova es caracteritza per una relativa escassetat de poblament dispers i un predomini de pobles grans. Tanmateix, aquest model (prou conegut) és susceptible de ser matisat i completat amb altres tipus; si més no cal fer les següents precisions.

1. a) Al Pirineu, a la Segarra (en la seva ampla extensió històrica), a l'Alt Penedès i a part de l'Empordà predominen els nuclis petits, els poblets, en algun cas (cap a l'est) compatibles amb un cert escampament de masies.
2. b) El poblament dispers esdevé molt majoritari en algunes comarques centrals i orientals, principalment a les zones més baixes i planeres, però no és exclusiu de la Catalunya Vella: reapareix amb força a les planes agrícoles del Camp de Tarragona i el Baix Ebre, i no manquen valls prepirenques occidentals principalment poblades de masies. També hi ha sectors de Catalunya oriental on l'escampall de masies minva: costa de l'Empordà, litoral selvatà, est del Bages...

Hem considerat com a nucli de població qualsevol aplec de 4 cases habitades (i fins i tot de 3 i una deshabitada). Això representa un total de **2.878 nuclis**, la gran majoria dels quals han estat identificats i situats en el mapa amb les coordenades que pertoca. Els nostres mapes indiquen el nom dels nuclis formats per més de 24 cases.

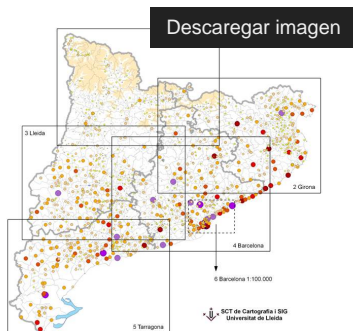
Les edificacions disperses situades a més de 200 m del cap del respectiu municipi són situades de forma aleatòria pel SIG dins dels límits del respectiu terme municipal, tenint en compte que hi ha extenses parts del país (alta muntanya, franja deltaica de l'Ebre) històricament refractàries als assentaments humans, que han estat excloses de l'escampall. El nombre d'edificacions esparses superava les **40.000**, el que representa una ràtio d'1,25/km².

En tot moment hem emprat el mapa municipal contemporani de les dades (1860), tret de quatre excepcions que es comenten a l'esmentat llibre de la SCG. Això permet l'estudi de les dades originals sense distorsions degudes al canvi d'àmbit territorial de referència (per exemple, sense les segregacions de municipis que experimentà el delta de l'Ebre la segona meitat del s. xx).

Gaudiu de la capacitat informativa dels vuit mapes del poblament que aquí es presenten, i que en un futur esperem complementar amb d'altres mapes temàtics.

Han participat en l'elaboració d'aquesta cartografia, a més del professor assessor i del personal del Servei, els geògrafs Gerard Xixons i Manel Llena. Sisplau, si els empreu, citeu correctament la procedència d'aquests mapes. Com bé podeu imaginar, hi ha moltes hores de feina al darrera. Feina que s'ha afrontat com un repte professional, sense altre pretensió ni recompensa que la d'elaborar un producte cartogràfic de qualitat, científicament i socialment útil!

Mapes per descarregar en format jpg

Catalunya de poblament dispers

</sites/Dgha/ca/.galleries/>

Je nuclis de població

</sites/Dgha/ca/.galleries/>

Je nuclis i població dispersa

</sites/Dgha/ca/.galleries/>

Farragona

</sites/Dgha/ca/.galleries/>

</export/sites/Dgha/ca/.galleries/>